TOLUNAY, A., 2000., Havza Rehabilitasyon Projeleri,Yeşil Türkiye Dergisi, Temmuz-Ağustos, Sayı: 558, Ankara, Türkiye.

Havza Rehabilitasyon Projeleri

❑ Yrd. Doç. Dr. Ahmet TOLUNAY[1]

1. Giriş

Önceki yıllarda Türkiye Ormancılığı'nın ağaçlandırma, erozyon ontrolu ve mera ıslah çalışmalarına ilişkin olarak şu temel tespitler yapılmaktaydı.

"Türkiye 20 199 296 ha. orman alanına sahip bir ülkedir. Bu orman alanının % 44'ü (8.8 milyon ha) verimli ve normal kuruluşta, geriye kalan orman alanları ise verimsiz ve bozuk yapıdadır. Diğer bir deyimle 20.2 milyon ha. orman alanının % 56'sını oluşturan 11.3 milyon ha. orman vasıfsız ve niteliksizdir. Orman alanının yarıdan fazlasını (% 56) oluşturan bir milyon hektarı, ağaçlandırma ile ormancılık üretimine sokulabilecek niteliktedir (Anon, 1980). Normal kuruluşta olan 8,8 milyon ha. orman alanının 6,2 ha. verimli koru ormanı olup, genel orman alanının % 30,5'ini oluşturmaktadır. Bu rakam Türkile'de ormancılık üretiminin yapıldığı orman alanını oransal olarak vermektedir. Yani ormancılık üretimi gerçek anlâmda, ülke genel alanının ancak 1/3'ü kadar bir alanda yapılmaktadır (DPT V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Ö.İ.K. Raporu, 1985). Normal kuruluşta görülen 1,9 milyon ha orman alanı da, ağaçlandırmaya konu olacağından, orman rejimi içerisinde yer alan 13.2 milyon ha alan, ağaçlandırma objesi olup, bu alanın 10 milyon ha'ı fiziki bakımdan ağaçlandırılabilecek niteliktedir (Ürgenç ve Boydak, 1985). Bunların yanında, orman rejimi dı ıda kalan 6 milyon ha arazi, orman dışı ağaçlandırmalara söz konusuduk. Böylece toplam olarak 20 milyon ha bulan, atıl ve boş kapasitedeki bu alanlar, ülke ekonomisi açısından üretim kaybı olduğundan, ağaçlandırılma zorunluluğu vardır. Türkiye genel alanının 1/5'ini oluşturan potansiyel ağaçlandırma alanlarının ağaçlandırma uygulamaları ile ormancılık üretimine sokulma gerekçesi, bu alanların sadece atıl ve boş kapasitede olması değildir. Ülkemizde ağaç ve orman kaynakları günden güne azalmakta ve bozulan doğal denge nedeniyle hızla çölleşmeye doğru gidilmektedir. Erozyonla her yıl 460 milyon ton toprak denizlere taşınmaktadır. Bu nedenle, ağaçlandırma çalışmaları ile birlikte, erozyon kontrolu çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu konuların içerisine, sahipsiz görünümdeki mera alanlarının sorunları da dahil edildiğinde; ağaçlandırma, erozyon kontrolu ve mera ıslah çalışmalarının genel çerçevesi ve ülke için gerekliliği ortaya çıkacaktır."

1980'li yılların başlarında ağaçlandırma, erozyon kontrolu ve mera ıslah çalışmalarının yürütülme özellikleri ise şu şekildedir;

(1) Orman Bakanlığı (OB)'nın 2384 Sayılı Kanun ile Tarım Bakanlığı ile birleştirilmiş, Orman Genel Müdürlüğü (OGM) dışındaki diğer Genel Müdürlükler kapatılmış ve tüm ormancılık hizmetleri OGM bünyesinde yürütülmeye başlanmıştır.

(2) OGM'ye bağlı ağaçlandırma ve silvikültür daire başkanlığı ile fidanlıklar ve tohum ıslah daire başkanlığı, ağaçlandırma ve erozyon kontrolu genel müdürlüğü (AGM)'nün görevlerini üstlenen birimler olmuştur.

(1) S.D.Ü. Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Orman Ekonomisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi 32476 Atabey ISPARTA

(3) Orman tamirhane müdürlüklerindeki makine ve ekipmanların yetersizliği ve bunların köy hizmetleri genel müdürlüğü (KHGM)'ne devredilmesi nedeniyle taahhüt ve ihale sistemi ile ağaçlandırma çalışmaları yürütülmeye başlanmıştır.

(4) Yatırımlarda finansman sorunu olmaması, ağaçlandırma programlarının başarı ile gerçekleştirilmesini sağlamıştır.

(5) Günün şartlarına göre; etüt - proje, ağaçlandırma, erozyon kontrolu, mera ıslah ve fidan üretimi çalışmalarının yapılmasına gayret edilmiştir.

1980'li yılların sonlarına doğru finansman sorunlarının ortaya çıkışıyla, ağaçlandırma programlarının gerçekleşmesinde aksaklıklar meydana gelmeye başlamıştır. Diğer ormancılık sorunları (Orköy ve Milli Parklar çalışmalarına ilişkin hizmetler, vb. gibi) ile birlikte, ağaçlandırma sorunlarının çözümüne, ormancılıkta yeni bir yapılanma ile ulaşılabileceği düşüncesi, 1991 yılında OB'nın ikinci kez kuruluşunu gerçekleştirmiştir. Böylece AGM ve MPAG birimleri ormancılık içinden, ORKÖY ise ormancılık dışı bir kurum içinden OB çatısı altında yeniden örgütlenmeye başlamıştır. Ana hizmet birimlerinin (AGM, MPAG, ORKÖY) merkez teşkilatlarının kuruluşunda zorluk yaşanmazken taşra teşkilatlarının oluşturulmasında, özellikle "Bölge Müdürlüğü" biriminin kuruluşunda zorluklar yaşanmıştır. Bunlara rağmen, 1994 yılında OB ve bağlı genel müdürlükler,i merkez ve taşra teşkilatlarıyla çalışabilir bir kuruluş yapısına ulaşmıştır. Kurumsal yapıda halen eksiklikler olmasına rağmen, bunlar görev ve hizmetleri aksatacak ölçüde değildir. Fakat AGM'nin önünde öyle bir eksiklik ortaya çıkmıştır ki, bu eksiklik kurumun elini ayağını bağlamıştır. Hatırlanacağı gibi bu eksiklik;

• Ülkenin içinde bulundğu ekonomik sorunlar gereği genel bütçe kaynaklarından ağaçlandırma yatırımlarına finansman aktarılamayacağı,

• Var olan "ağaçlandırma fonu" gelirlerinin yetersizliği. olmuştuk.

AGM'nin önünde duvar gibi duran bir sorun, 1995 yılında "4122 sayılı milli ağaçlandırma ve erozyon kontrolu seferberlik kanunu" ile onrtadan kaldırılmıştır. Bu kanunun, AGM'ye özgü bir ihtisas kanunun, AGM'ye özgü bir ihtisas kanunu olma özelliği kadar, ekonomik yapısında sorunlar olan ülkelerde belli bir çalışma alanına, devletin temel gelirlerine el uzatmadan kaynak yaratması özelliği ile akıllı ve ustalıkla hazırlanmış bir kanundur. 4122 sayılı kanunun ağaçlandırma çalışmalarının finansman sorununu çözmesi ile "artık çalışma zamanıdır" denilmiş, 1995 yılının son aylarında kollar sıvanmıştır. Birkaç ay içerisine sığdırılan küçük çaplı çalışmalar;

• AGM'nin tüm personeline heyecan vermiştir. Deyim yerindeyse "Nerede kalmıştık?" sözü hep hatırlanmıştır.

• Uzun zamandan beri ağaçlandırma ihalelelerinden uzaklaşmış olan taşeron ve müteahhitler, hem yeniden başlayan işlere uyum sağlamaya başlamışlar, hem de makine ve ekipmanlarını yeniden temin etme çabasına yönelmişlerdir.

1995 yılı ağaçlandırma uygulamaları küçük çaplı çalışmalarla bitirilmiş ve 1996 yılı hazırlıklarına başlanmıştır. Bunun için;

• 1996 yılında hangi ağaçlandırma projelerinde çalışılacağının belirleneceği "Yersel Dağılım Program Teklif Cetvelleri"nin hazırlanması.

• "Yıllık Fidan Üretim Programının" nın belirlenmesi.

• "Ağaçlandırma, toprak muhafaza, mera ıslahı, kavak ağaçlandırması, fidanlık çalışmalarına ait birim fiyatlarının" yeniden düzenlenmesi.

• AGM birimlerine gerekli talimatların verilmesi. gerekmektedir.

Bu süreç aynen uygulanmıştır. Fakat 1996 ve ileriye dönük çalışma programları değerlendiril-

diğinde; Türkiye Ormancılığının bu güne kadar bilinmeyen yeni dinamikleri ve dengeleriyle karşılaşılmıştır. Bunlar; Balıkesir, Aydın ve Manisa'da yapılan ağaçlandırma ve etüt - prüje seminerlerinde dile getirilmiş ve tartışılmıştır. Ayrıca AGM başmühendislerinin katıldığı çeşitli toplantılarda benzer konular gündeme gelmiştir. Bunlar özetlenecek olursa;

• Ağaçlandırılacak potansiyel alan kalmadı ya da azaldı,

• Potansiyel alan olarak üzerinde sosyal baskı olan sahalar var,

• Potansiyel olarak 100 - 200 hektarlık sahalar var. Küçük alanlı olması nedeniyle bu sahalarda çalışmak çok zor.

Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür. Fakat, ne oldu da bu noktaya gelindi? Makalenin giriş kısmında; ağaçlandırma, erozyon kontrolu ve mera ıslah çalışmalarına ilişkin olarak yapılan temel değerlendirmeler rakam ve oranları ile verilmiştir. Yukarıdaki sonuçlar; Türkiye'de ağaçlandırma ve erozyon kontrolu sorunları çözüldüğü ve böylece orman varlığı arttığından dolayı mı? ortaya çıkmıştır. Ağaçlandırma uygulamaları için potansiyel alanların azalması ya da kalmamasının nedenleri nelerdir? Bir zamanlar "Yılda 1 milyar fidan üretimi ve 300 000 ha ağaçlandırma" temel politika olarak kabul ediliyor ve bu tempo gerçekleştirilse bile ağaçlandırma çalışmalarının yıllarca süreceği ifade ediliyordu. Peki ne oldu? Bu boruyu kısaca; "Türkiye değişti" şeklinde yanıtlamak ve bu değişimin özelliklerini ortaya koyarak durum tespiti yapmak gerekmektedir. Çünkü;

Türkiye kırsal yöresi;

• İnsanları ile sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel özellikleri açısından değişmiştir.

• Doğal varlıkları ile tarımsal araziler, meralar, ormanlar, su kaynakları, vb. gibi değişmiştir.

Bu nedenle Türkiye'de ağaçlandırma, erozyon kontrolu ve mera ıslah çalışmaları;

• 1970'li yıllarda hazırlanmasına başlanılan ve 1970'li yılların sonrlarına doğru bitirilen Havza Avan Projeleri ile,

• 1. AGM döneminde yapılan ağaçlandırma uygulamaları gibi,

• 1980 - 1900 yılları arasında OGM bünyesinde yapılan ağaçlandırma çalışmaları şeklinde, düşünülmüştür.

ÇÜNKÜ;

• Ağaçlandırılacak potansiyel alanlar gerçekten azalmıştır. Bunun temel nedeni, kırsal yoksulluk nedeniyle orman kaynaklarına yönelinmesi ve çeşitli ekonomik gereksinmeler için (tarımsal alan temini, otlatma, yapacak ve yakacak odun, vb. gibi) orman kaynaklarının azalması ya da yok edilmesidir.

• Çıkarılan yasaların açmacılık yapılan orman alanlarının, orman dışına çıkartılmasını olanaklı kılan düzenlemeler içermesi ve bunun kırsal yöre insanları tarafından bilinmesi ve orman yıkımına daha fazla yönelmeleridir.

• En önemlisi "kırsal yöredeki kaynakların akılcı ve rasyonel bir şekilde kullanımını sağlayan ve kırsal yöre insanlarının kendi ayakları üzerinde durarak, doğal dengeyi bozmadan yaşamalarını sağlayan kırsal kalkınma politikalarının ve uygulamalarının olmayışıdır." Bu tür politika ve uygulamaların yokluğu, kırsal yöre insanlarını yaşadıkları ortam ile baş başa bırakmaktadır. Böyle bir insan; orman, mera, tarım arazisi demeden bulabildiği kaynağı, dilediği şekilde kullanmaktadır.

Bugün Türkiye'de, kırsal yöredeki kaynakların kullanımında büyük yanlışlıklar vardır. Bu yanlışlıklar diğer üretim alanlarında olduğu gibi ormancılık uygulamalarına yansımaktadır. Ormancılığın önemli çalışma alanları olan;

• Ağaçlandırma,

• Erozyon kontrolu,

• Mera ıslah çalışmaları, yanlış kaynak kullanımından etkilenmektedir.

Bugün için; ağaçlandırma, erozyon kontrolu ve mera ıshal çalışmaları için şu şekilde bir durum tespiti yapılabilir;

• Klasik ağaçlandırma anlayışı ile düşünüldüğünde, sosyal baskıdan uzak potansiyel ağaçlandırma alanları AGM'yi belli bir süre verimli çalışmasını olanaklı kılar. Bu süre sonunda AGM'nin görevi biter. Fakat günümüz Türkiye'sinin gerçekleri ile uyumlaştırılmış politika ve stratejiler geliştirilerek AGM'ye yeni çalışma anlayışı kazandırıldığında bu birimin ülkeye ne denli gerekli bir kurum olacağı ortaya çıkacaktır.

• Avan projeler ve geçmişte hazırlanan uygulama projeleri güncellikten uzaktır. Örneğin bir ağaçlandırma projesi 5.000 ha düzenlemesine rağmen, 1.000 ha. bir ağaçlandırma uygulaması ile projenin kapatıldrğına şahit olunmaktadır. Potansiyel ağaçlandırma alanlarının tespitine yönelik çalışma 1998 yılı içerisinde yapılmıştır. İleriye dönük politika ve stratejilerin geliştirilmesi için bu alanların sağlıklı bir şekilde projelendirilmesi gerekmektedir.

• Bu gün kırsal yerleşim yerleri çevresinde, dağınık ve parçalı potansiyel ağaçlandırma alanları çoğunluktadır. Bu alanlar ağaçlandırılsa bile koruması zordur. Tel ihata ve bekçi ile koruma hem yetersiz ve hem de pahalı bir uygulamadır. Buna rağmen havza bütünlüğünü dikkate alan uygulamalarla bu alanları ağaçlandırmak mümkündür. Fakat yapılacak ağaçlandırmanın, havzanın diğer doğal kaynaklarını ve üretim dallarını geliştiren uygulamalarla desteklenmesi zorunludur.

Bugüne kadar;

• Türkiye kırsal yöresinin temel altyapı sorunlarının (yol, su, elektrik, haberleşme vb. gibi) çözümünde büyük başarılar elde edilmiştir.

• Fakat kırsal yöre kaynaklarının (ormanlar, meralar, tarım alanları, su kaynakları, vb. gibi) kullanımında sorunlar vardır. Bu sorunları çözümü için "sürdürülebilir kalkınma" (sustainable development) önerilmektedir. 1997'de ülkemizde yapılan "XI. Dünya Ormancılık Kognresi" nin ana sloganının bu olduğu hatırlanmalıdır. Ülkemizde kaynak kullanım sorunlarını çözmek için, sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkeleri olan;

• verimlilik (productivity),

• dengelilik (stability),

• sürdürülebilirlik (sustainability).

İlkelerinin devletin temel politikası haline getirilmesi gerekmektedir.

• Birçok ülkede kırsal yöredeki kaynakların rasyonel kullanılmasına yönelik uygulamalarda ormancılık örgütünün görev aldığı görülmektedir. Ülkemizde de bu alandaki görev ormancılık örgütünün olacaktır. AGM ve ORKÖY bu fonksiyonu üstlenecek kuruluşları en önemlileridir.

2. ÖRNEK BİR VAK'A : DOĞU ANADOLU S HAVZALARI REHABİLİTASYON PROJESİ

2.1. Proje Hakkında Genel Bilgi

Türkiye'de ağaçlandırma, fidanlık, silvikültür, mekanizasyon, kırsal kalkınma ve sosyal ormancılık, vb gibi alanlarda teknoloji ve bilgi transferi, araç ve ekipman girdisi ve uzman personel yetiştirilmesi amacıyla çeşitli dış kaynaklı projeler uygulanmaktadır. 1993 yılında su havzalarının rehabilitasyonu, ormansızlaşma ve çevre bozulmasının önlenmesi amacıyla; proje tanımlaması, planlama ve projelendirmede kullandıkları teknikler, yürütme ve uygulama şekli, izleme ve değerlendirme yöntemleri açısından sağlam temellere oturtulduğu gözlenen bir projenin uygulamaya konulduğu gözlenmektedir. Bu proje "Doğu Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (DASHRP)" dir. Projenin tanımlanması Mayıs 1990'da yapılmış ve proje hazırlığı Eylül 1991 - Şubat 1992 tarihleri arasında bitirilmiştir. Projeyi finansal açıdan destekleyecek kurum

olan Dünya Bankası, hazırlanan projeyi Ocak 1992'de ön değerlendirmeye, Haziran 1992'de de değerlendirmeye almıştır. Eylül - Kasım 1992 tarihleri arasında proje hazırlama fonu ile 6 mikrohavza planı yapılmıştır. Son değerlendirmeler Kasım 1992'de yapılmıştır. Proje, Dünya Bankası Yönetim Kurulu tarafından Mart 1993'de onaylanmış ve Türkiye Cumhuriyeti ile "İkraz Antlaşması" 25 Mart 1993'de imzalanmıştır (DASHRP Proje Uygulama El Kitabı, 1993).

DASHRP; "Fırat Havzası'ndaki kırsal fakirlik ve doğal kaynakların vasıflarını kaybetmesine dair önemli sorunları ele alan, kalıtımcı doğal kaynak yönetim tekniklerini kullanan bir projedir."

Projenin ana amaçları : "Adıyaman, Elazığ ve Malatya illerinin yüksek havzalarındaki ormanların, mera ve tarım alanlarının geliştirilmesi ve üretkenliğinin korunmasıdır."

Proje; Doğu Anadolu'da doğal kaynakların idaresinin köy topluluklarının ve çiftçilerin katılımlarını artırmak ve bu amaca "Sor - Sap - Çöz" olarak bilinen "katılımcı doğal kaynak planlaması tekniği" ile ulaşmak istemektedir.

Projenin ana unsurları;

• tarım, mera ve orman arazilerinde bir dizi faaliyet ile her havzadan köylerin katılımı ile, tahmini olarak 54 mikrohavzanın rehabilitasyonunu gerçekleştirmektir.

• küçük çaplı sulama, hayvancılık, bağ-bahçe ve arıcılığı kapsayan gelir artırıcı faaliyetlerin yapılması,

• proje planlamasına, yürütülmesine ve yönetimine hizmet veren destekleme faaliyetlerinin yürütülmesi,

• yukarıda belirtilen faaliyetler listesini tamamlamak üzere ve geliştirmek için uygulamalı araştırmalar ve pilot çalışmaların yapılması, olarak belirtilmiştir.

Projenin tüm sorumluluğu OB'na ait olup, "entegre bir kırsal kalkınma projesi" görünümündedir. Zira proje de öngörülen faaliyetler; AGM, TÜGEM, OGM, TAGM, vb gibi kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Proje; Türkiye Cumhuriyeti ve her mikrohavza (M/H)'daki katılımcıların katkıları ile finanse edilmektedir. Türk Hükümeti proje maliyetinin % 70'ini Dünya Bankası'ndan borç olarak sağlamıştır (DASHRP Proje Uygulama El Kitabı, 1993).

Projenin

• proje dahilindeki sorunları çözmek için, faaliyetler planı aşamasında, "Sor - Sap - Çöz" planlama tekniğinin temel alınacağı etkileşimli (M/H) planlaması,

• uygulamalarla elde edilen deneyimleri, uygulamalı araştırmaların sonuçlarını ve yapılan demostrasyonları birleştiren esnek tasarım,

• orman alanlarının korunması ve kaynak paylaşımı için OB ile ortaklık tesis ederek, mera alanlarının yönetiminde köy kapasitelerinin kuvvetlendirilmesi,

• maliyeti yüksek olan teras ve drenaj uygulamaları yerine, toprağın gübrelenmesi ile bitki örtüsünün geliştirilerek toprağın kornması ve su tutma kabileyitinin artırılması,

• meralar üzerindeki baskıyı hafifletmek için ahır hayvancılığı, yem bitkileri üretimi ve hayvancılığın kuru tarım sistemleri ile entegrasyonu, gibi ana özellikleri bulunmaktadır (Elazığ İli Merkez İlçesi Şahsuvar Mikro - Havza Planı 1992; Malatya İli Merkez İlçesi Hançayı Mikro - Havza Planı, 1992).

2.2. Havza Rehabilitasyon Projeleri ve AGM

Ülkemizde kırsal kalkınma sorunlarının "kaynakların etkin ve verimli kullanımında" yoğunlaşması, bu proje kapsamında yürütülen çalışmaların önemini ortaya çıkarmaktadır. Proje, kırsal kalkınma alanında yeni politika ve stratejilerin oluşturulmasına, kırsal alanda rasyonel

arazi kullanımının sağlanmasına, kırsal yörelere hizmet götüren kurumların koordinasyonunun sağlanaras, entegre kırsal kalkınma çalışmalarının yürütülmesine ilişkin son derece önemli deneyimler vermektedir. Bu projede, uygulama birimi olarak görev alan kurumların, projenin uygulandığı iller dışında da taşra birimleri bulunmaktadır. Bu kurumların ülkenin kedi potansiyeli (personel, örgüt, finansman, vb. gibi) ile entegre kırsal kalkınma projelerinde bir araya gelerek uygulamalar yaptığına rastlanılmamaktadır. Ayrıca her kurum kendi çalışma alanında yaptığı uygulamalar, diğer kurumların yaptığı çalışmalarla bütünlük sağlamamaktadır. Bunun nedeni ülkemizde kırsal kalkınma çalışmalarının çerçevesinin çizilememiş ve bu çerçeve içerisinde görev alacak kurumlara dinamizm kazandırılamamış olmasıdır. Böylece DASHRP; ülkede özel çalışma alanı kırsal kalkınma olan, fakat çeşitli nedenlerle etkin ve verimli hizmet veremeyen devlet kuruluşlarını (KHGM, TÜGEM, ORKÖY, vb. gibi) bir araya getirmek suretiyle, engtegre kırsal kalkınma çalışması yapmak gibi önemli bir fonksiyonu üstlenmiştir. Projenin planlama ve uygulama bazı olarak, ana havzalar içerisinde yer alan mikrohavzaları seçmesi ve başlangıçta 6 mikrohavzanın planlamasını yaparak, diğer mikrohavzaların planlamasını projede görev yapan kurumlara bırakması, gerek projenin ileriki yıllarında ve gerekse proje uygulamasının bitiminden sonra, ülkenin diğer bölgelerinde yapılacak kırsal kalkınma faaliyetlerinin yürütülmesine rehberlik edecek çeşitli modeller sunmaktadır. Bu modeller, özellikle son yıllarda potansiyel ağaçlandırma alanı bulamadığı söyleyen AGM birimlerine yeni çalışma anlayışının kazandırılmasında öncülük edecektir. Böylece AGM; klasik ağaçlandırma projeleri yanında, mikrohavzalar bazında ormansızlaşma ve çevre bozulmasının önlenmesine yönelik havza ıslah çalışmalarını yapan bir kurum yapısına dönüşebilecektir.

2.3. Projede Karşılaşılan Sorunlar

Her proje olduğu gibi, DASHRP'nde de uygulama aşamasında karşılaştığı sorunlar bulunmaktadır. Diğer sorunlar bir tarafa, bu projenin karşılaştığı en önemli sorun "Etüt - Proje ve Planlama" konularındadır. Çünkü;

• Projenin uygulamasına geçilmeden önce, proje hazırlanmış ve uygulayıcı birimlere teslim edilmiştir. 54 mikrohavzada uygulama öngörüldüğünden, geriye kalan 48 mikrohavzanın planlamasının, proje uygulama ve yönetim birimi tarafından yapılması hedeflenmiştir. Zira proje, Türkiye'deki diğer havza ıslahında kullanılabilecek bir "model" önermektedir. Bu modelin ileride Türkiye'deki diğer uygulama birimlerine yaygınlaştırılacağı düşünülürse, bu planlama ve projelendirme anlayışının, Türk uzmanlar tarafından öğrenilmesi, daha önemlisi uygulanması gerekmektedir. Fakat proje planlama ve projelendirme timinin;

• sayıca yetersil olması,

• yeni planlama ve projelendirme konularına uyum sağlayamaması,

• bölgede terör eylemlerinin varlığı ve bu nedenle gerek köylerden ve gerekse araziden etüt-proje çalışmaları için veri toplamada can güvenliğinin olmaması, gibi nedenlerle, projenin M/H planlama kanadı işlevini yapamamıştır.

• bu sorunun çözümü için AGM'nin Etüt - Proje Başmühendisliklerinden geçici personel görevlendirmesi apılmasına rağmen;

• bu kişilerin bu bölgede geçici süre görev alma konularındaki istekbsizliği,

• bu kişilerin klasik etüt - proje anlayışına sahip olmaları ve projenin planlama anlayışına uyum sağlayamamaları,

• en önemlisi proje uygulama alanında can güvenliğinin olmadığına dair endişeler, istenilen sonuçları verememiştir.

Tüm bu zorluklar rağmen, yeni M/H planları

hazırlanabilmiş ve projenin uygulamasında görev yapan teknik personele teslim edilmiştir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bugün arazi kullanımındaki yanlışlıklar, tarım ve ormancılık üretimlerindeki sorunlar, doğal kaynakların kullanımındaki yetersizlikler nedeniyle, tüm ülke mikrohavza projelerinin uygulanacağı bir yapıdadır. Ormansızlaşma ve çevre bozulmasının vardığı aşama, bu yargının en açık kanıtıdır. OB'nın vakit geçirmeden mikrohavza çalışmalarını yapan bir kurum yapısına kavuşturulması ve bunun için AGM ve ORKÖY'ün önünü açan politika ve stratejilerin geliştirilmesi zorunludur. AGM için şu konular ilk akla gelen öneriler olarak sunulabilir.

• mikrohavza denilince; ana havzanın yan kolları olarak gözüken bir derenin su toplama havzası akla gelmelidir.

• mikrohavza projeleri "ağaçlandırma uygulama projeleri" olarak düşünülebilir.

• mikrohavza; bir bütün olarak düşünülmelidir. Mikrohavza analizinde;

• Orman, tarım ve mera alanları,

• su kaynakları,

• yerleşim birimi olarak; köyler ve kasabalar,

• ve diğer bilgiler incelenmeli ve havzanın tüm sorunları irdelenmelidir.

• sorun analizinde köylünün katılımı sağlanmalıdır. Bu katalımı sağlamak için;

• Sor - Sap - Çöz Tekniği (DASHRP'nde kullanılıyor).

• Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği (Rapid Rural Apraisal, RRA).

• Katılımcı Kırsal Değerlendirme Tekniği (Participatory Rapid Appraisal; PRA) tekniklerinden yararlanılabilir.

• DASHRP'nin dokümanları bilgi ve deneyim hazinesidir. Bu tür konulara bakış açısı gelişmiş bir teknik eleman, bu dokümanlardan çok şey öğrenir ve başka bölgelere uyarlanacak projeler geliştirilebilir.

• AGM'nin teknik personeli bu uygulamalara karşı ilgisiz ve isteksiz olabilir. Özellikle ormancılık dışı uygulamalara yönelindiğini düşünebilir. Bu nedenle diğer bölgelerde ilk defa yapılacak uygulamalara demostrasyon mahiyetinde başlanmalıdır. Ayrıca ülke için bu uygulamaların gerekli ve zorunlu olduğu AGM ve Orman Bakanlığı personeline anlatılmalıdır.

• Bu tür projelerde "agroforestry" uygulamalarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Fakat bu kavram ve uygulamaları ülkemizde yeterince bilinmemektedir. Oysa Türkiye kırsal yöresinde köyül tarafından akılcı bir şekilde uygulanan birçok geleneksel agroforestry uygulaması vardır. Bunlar köylüden örnek olarak alınacak arazi kullanma sistemleri olarak görülmelidir.

• Dünya'da birçok ülkede bu tür projeler dış kaynaklı projeler bazında uygulanmaktadır. Dış kaynaklı projelerin farklı bir havası bulunmaktadır. Proje olanakları ile, projelerde çalışan personele çeşitli olanaklar sağlanmaktadır. Burslar, yurt dışı gezileri bunlardan bazılarıdır. Bu yüzden ülkenin ve AGM'nin kendi olanakları ile bu çalışmaları yapması zor olabilir. Başarı sağlansa bile, bu başarı hevesli ve istekli birkaç teknik elemanın başarısıyla sınırlı kalabilir. Bu nedenle bu çalışmalara iddalı bir şekilde girmek yerine, mütevazı olunması yerinde olacaktır.

4. SONSÖZ

Havza rehabilitasyon uygulamalarında görev alacak kişilerin, ülkesinin ve insanlarının kalkınması için görev yaptığını düşünen bir yapıda olması gerekmektedir.

1950 yıllarında İtalya'nn gelişmiş bir ülke konumuna ulaşması, bu anlayışla çalışan insanların gayretleri olmuştur.